

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1937 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inköp för riksdagens räkning av ett antal exemplar av L. M. Bååths arbete »Helgeandsholmen och Norrström».

I skrivelse till bankoutskottet den 15 april 1937 hava fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen bemyndiga fullmäktige att, med anlåtande av förslagsanslaget riksdagen och dess verk: övriga omkostnader, av förste arkivarien fil. dr. L. M. Bååth för riksdagens räkning med 2,960 kronor inlösa 370 exemplar av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström».

Till stöd för denna framställning hava fullmäktige anfört följande:

»I en den 3 innevarande april till fullmäktige i riksgäldskontoret ingiven skrivelse, varav avskrift härmed överlämnas till bankoutskottet,¹ har förste arkivarien i riksarkivet fil. dr. L. M. Bååth erbjudit fullmäktige att till ett pris av 8 kronor för exemplar, omfattande två stora volymer, inlösa 370 exemplar av det av honom utgivna arbetet 'Helgeandsholmen och Norrström'.

För utgivningen av ifrågavarande arbete har Bååth av allmänna medel erhållit bidrag till belopp av sammanlagt 6,000 kronor, nämligen dels enligt beslut av fullmäktige den 7 augusti 1916 1,500 kronor såsom bidrag till tryckningen av arbetets första del, dels ock enligt beslut av 1917 och 1918 års riksdagar tillhopa 4,500 kronor såsom bidrag till tryckningen av arbetets andra del. Härjämte hava fullmäktige inlöst 50 exemplar av arbetet efter 20 kronor för varje exemplar, varav omkring 20 exemplar kvarligga i riksgäldskontoret.

Då arbetet torde vara av stort intresse för riksdagens ledamöter, särskilt vid förstående behandling i riksdagen av frågan om förändringar av riksdagshuset och dess omgivningar och det för inlösen betingade priset får anses vara lågt, synes det fullmäktige lämpligt, att den erbjudna kvarvarande upplagan inköpes för riksdagens räkning samt att arbetet kostnadsfritt tillhandahålles de ledamöter av riksdagen, som därom framställa begäran.»

Utskottet, som icke ansett sig böra motsätta sig fullmäktiges förslag, får hemställa, *Utskottet.*

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagen: övriga omkostna-

¹ Intagen som bilaga till detta utlåtande.

der taga i anspråk ett belopp av 2,960 kronor för inköp från förste arkivarien fil. dr L. M. Bååth för riksdagens räkning av 370 exemplar av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström».

Stockholm den 23 april 1937.

På bankoutskottets vägnar:

BJ. HOLMGREN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Ehrnberg, Lindley, Bjurström, Berling, Nilsson* i Mölndal, *Swartling, Bodin* i Visby och *Leander-Jönsson*;

från andra kammaren: herrar *Holmgren, Paulsen, Andersson* i Falkenberg, *Osberg, Svedman, Frankenberg, Andersson* i Munkaljungby och *Mattsson*.

Reservation

av herr *Paulsen*.

Bilaga.

Till Herrar Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Då riksdagen inom kort kommer att ställas inför den sedan gammalt svårösta frågan om Helgeandsholmens ordnande och riksdagshusets ombyggnad, har jag kommit på den tanken att hos Eder framlägga följande förslag, som torde äga aktualitet.

Det har i bankoutskottets utlåtande 1936 erinrats om, att uppslaget till förnyad prövning av frågan om Helgeandsholmens ordnande — denna gång i ett planmässigt sammanhang — framkommit i min skrivelse till riksgäldsfullmäktige 1919. Den på grund härav av riksdagen anordnade arkitekturtävlingen 1920 inledde en rad av fortsatta undersökningar under årens lopp, vars resultat föreligger vid uppgörandet av de förslag, som nu väntas bli förelagda riksdagen till avgörande. Det ingick i de av riksgäldsfullmäktige fastställda reglerna för arkitekturtävlingen 1920, att det av mig författade verket »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar» skulle läggas till grund för de tävlandes förslag. Därmed hade redan från början den historiska synpunkten på problemets lösning vunnit ett särskilt beaktande. Det synes mig som om konsekvensen av denna förutsättning innebär, att det historiska — i förevarande fall särskilt det arkitekturhistoriska —

intresset alltfört har berättigade anspråk att i sin mån göra sig gällande ej blott i fråga om riksdagshusplanens lämpliga ordnande utan även beträffande den fundamentala frågan om det estetiska samspelet mellan de båda monumentalbyggnaderna: slottet och riksdagshuset. I min skildring av Helgeandsholmens nära tusenåriga historia har i den senare delen för tiden efter 1719 uppmärksamheten särskilt inriktats på byggnadshistorien, som i denna Stockholms hjärtpunkt rymmer det yppersta av svensk byggnadskonst och även visar, att vad som här lyckats eller misslyckats, har blivit ett prov på den nationella smakriktningen under olika tider. Jag erinrar härvidlag om den utförliga framställning av riksbyggnaderna, som avslutar andra delen. Denna utredning är — liksom hela mitt verk i övrigt — grundat på autentiskt källmaterial, såsom riksdagshandlingar, arbetsredogörelser för riksbygget, riksdagshuskommitténs handlingar m. m. Det är en objektiv utredning, som fortfarande är den sista i ämnet. Jag fann det riktigt, att riksdagsbyggnadernas arkitekt Aron Johansson skulle få tillfälle att byggnadstekniskt beskriva sitt så mycket omstridda verk. Hans bidrag är det enda hittillsvarande av detta slag.

Det föreligger i denna min forskning ett exempel på, att ett historiskt arbete medfört även rent praktiska uppslag beträffande Helgeandsholmens nydaning och riksbyggnadernas behandling. Därtill skulle jag i detta sammanhang också vilja räkna den 1926 gjorda dekoreringen efter Tessins ursprungliga tanke av Norrbrofästena vid Gustav Adolfs torg med de båda lejonskulpturerna. Förslaget härtill utarbetade jag i Rom och lyckades förverkliga detsamma tack vare Dagens Nyheters och en Stockholmsmecenats ingripande med ett belopp av sammanlagt omkring 30,000 kronor — alltså utan kostnad för riksdagen eller Stockholms stad. Jag har dessutom under en följd av år i flera artiklar i pressen behandlat Helgeandsholmsfrågan.

Det är ett förnyat uttryck av mitt intresse för Helgeandsholmens ordnande, då jag härmed föreslår Herrar riksgäldsfullmäktige att tilldela samtliga ledamöter av riksdagen ett exemplar (i 2 delar) av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström». Ätminstone den yngre generationen av riksdagsmännen torde icke veta något om befintligheten av denna historiska utredning om Helgeandsholmen. Det har fogat sig så, att av lagret, vilket jag äger såsom min egen förläggare, ännu finnas i behåll 370 ex. av del I och något mera av del II. Som bokligt verk i typografiskt dyrbar utstyrel kan det väl sättas i händerna på riksdagsmännen och för dem bli ett minne av Helgeandsholmen. Jag hoppas framför allt, att riksdagsmännens intresse för Helgeandsholmsfrågorna skall ökas genom denna bok. Därmed vore ju ett viktigt mål uppnått. Tryckningskostnaderna uppgingo till omkring 25,000 kronor, till vars gäldande riksdagen och riksgäldsfullmäktige delvis bidragit. Grundat på omfattande arkivforskningar torde arbetet alltjämt äga sin aktualitet. Ett här bifogat tryckt recensionshäfte innehåller sakkunniga omdömen om verket, som ju för övrigt är känt.

Jag tillåter mig sålunda erbjuda Herrar riksgäldsfullmäktige att inlösa av mig 370 fullt felfria exemplar av I—II (tillhoppo 740 stycken) till ett pris av endast 8 kronor (4 kronor pr styck), eller mindre än en fjärdedel av bokhandelspriset 35 kronor, för utdelning till riksdagens ledamöter, därest fullmäktige finna anledning därtill.

Stockholm den 3 april 1937.

L. M. Bååth.